

Anders Sandøe Ørsteds tale ved åbningen af Roskilde Stænderforsamling

Taler

Anders Sandøe Ørsted
Kongelig kommissionarius

Dato

1. oktober 1835

Sted

Roskilde

Høiærværdige Medborgere!

Kongens og Fædrelandets troe Mænd!

Det er et stort, et betydningsfuldt Ærinde, som har ført os sammen. Vor elskede Konge, som altid har erkjendt, at det ikke er for sin egen, men for det ham betroede Folks Skyld, han besidder den Magt, der fra hans Fædre er nedarvet paa ham, har ved en varig Indretning villet give dette et nyt Pant paa, at det fremdeles vil blive styret i denne Aand. Ikke ansaae han det forsvarligt at vove nogen Forandring i selve den Statsforfatning, hvorved Danmark nu i eet og trefjerde Dele Aarhundrede har fundet sig lykkeligt. Men, idet han forbeholdt sig og sine Efterkommere den hele Fylde af Magt, som vore Forfædre nedlagde i Tredie Frederiks Hænder, har Kongen med hiin Statsforfatning forenet en Indretning, der giver ham og hans Efterkommere paa Thronen et nyt og omfattende Middel til stedse at vide, hvad der tjener Lil Folkets Bedste, hvilket ikke kan andet end falde sammen med Kongens eget.

Han bød derfor, at Mænd, som ved frie Valg af deres Medborgere dertil ere kaldede, Tid efter anden skulle træde sammen, for at raadsJaae om Fædrelandske Anliggender, inden disse ved Kongens Beslutning finde deres endelige Afgjørelse. I de saaledes af Folket valgte Mænds Forsamlinger skulle de adspredte og hinanden saa ofte krydsende Tanker og Ønsker om Gjenstande, det offentlige Vel vedkommende, samles, klarlig udvikles, alsidig overveies, berigtiges, og, om ikke altid forenes i en fælles Overbeviisning, dog saaledes gjennemarbeides, at det bliver den souveraine Magt lettere at prøve og at vælge det Bedste. Da Kongen saaledes besluttede sig til at indrømme sit Folk en raadgivende Medvirkning til Landets Love og offentlige Foranstaltninger, var han ingenlunde knap eller ængstelig i at bestemme denne Medvirknings Maade.

Naturligvis kunde Adgangen ingenlunde tilstaaes alle hans Undersaatter, men kun saadanne, hvis udvortes Stilling indeholdt et tilstrækkeligt Mærke paa en vis Grad af Selvstændighed og Interesse for Samfundsordenen, og der fandtes efter nøie Overlæg intet, som var beqvernt til at afgive en almindelig gjeldende Maalestok derfor, undtagen Grundeiendom. Men derfor maa man ingenlunde tro e, at det er lagt an paa en Forsamling, hvori der alene vilde findes Sands for Grundeierne særegne Tarv, og at andre borgerlige Interesser saaledes skulde savne dygtige Talsmænd, thi den Fordring, der blev gjort til Grundeiendommenes Værdie, blev ikke stillet høiere, end at Mange baade have faaet Valgret og Adgang til at vælges, hvis Forhold give de øvrige Interesser overveiende Vigtighed for dem. Sammenligner man enten den Eiendomsværdie, der er gjort til Betingelse for hine Rettigheder, eller det Tal af Vælgere og Valgbare, som derved er fremkommet, med hvad der finder Sted i andre Stater, vil man see, at netop en meget viid Maalestok her er bleven lagt til Grund. Endog Fæstebønder, skjøndt ikke egentlige Eiendornsmænd, bleve optagne blandt dem, der baade kunde tage Deel i at udvælge hine Kongens Raadgivere og selv ved deres Medborgeres Tillid dertil udvælges; thi Kongen fandt, i den faste Besiddelse, som Loven tillægger dem, den samme Borgen som i egentlig Eiendorn, og han vilde ikke, at denne saa talrige og betydende Deel af hans Undersaatter skulde være uden saadanne Talsmænd, som de selv havde taget Deel i at vælge enten blandt deres Egne eller blandt Andre, til hvem de havde Tillid.

Ogsaa er det en lysende Punkt i vor nye Institution, at ingen særskilt Stand eller Borgerklasse har faaet nogen Overvægt. Vel er det blevet indrømmet visse større Landeiendommers Besiddere, særlig at udnævne nogle af Deres til at tage Sæde i denne raadgivende Forsamling. Dette Fortrin staaer imidlertid i ingen Forbindelse med Besiddernes Stand, men det blev fundet gavnligt for det Hele og nødvendigt, for at Landmændene kunde faae vedbørlig Vægt ved Siden af Kjøbstæderne, som af gyldige Grunde maatte have en forholdsmæssig talrig Repræsentation, at der blev sikkert et ikke for ringe Antal af hine anseelige Eiendornmes Besiddere Sæde i det nye Kongeraad. I selve dette Raad have de iøvrigt Intet forud for nogen Anden, men alle Medlemmer have der i Eet og Alt lige Ret, lige Adgang til at gjælde og udrette Alt, hvad de formaae efter deres Indsigt og Erfaring i Forbindelse med den Tillid, som de vide at erhverve. Det er fremdeles et udmærkende Træk i vor Institution, at det er blevet de valgberettigede Borgere overladt umiddelbart at udnævne de Mænd, til hvilke de

sætte deres Tillid, medens det i de fleste af de Stater, der kaldes constitutionelle, kun er blevet dem tilladt at udnævne Mænd, der paa deres Vegne skulle fuldbyrde det endelige Valg.

Det er derhos vitterligt, at Regjeringen har afholdt sig fra enhver, endog den fjerneste Indvirkning paa Borgernes Udøvelse af Valgrettigheden, medens den lod dem fuld Frihed til indbyrdes Overveielse og Raadgivning. Endelig er der indenfor Forsamlingens Kreds indrømmet dens Medlemmer en saadan Frihed til, under Ledelse af den Mand, som den selv dertil frit vælger, at benytte de den tillagte Rettigheder, og saaledes sørge for Sagernes modne Overveielse, at ogsaa fra denne Side faa Repræsentantforsamlinger kunne sammenlignes med den. Saa høimodig, saa tillidsfuld har Kongen viist sig i at ordne denne Indretning, som han har kaldt i Live. Saa omhyggelig har han sørget for, i den at skabe et tilforladeligt Organ for en oplyst og vel overvejet Mening. Dette har og hans trofaste, hengivne Folk følt og erkjendt, og Gaven er bleven det dobbelt kjær for Giverens Skyld; thi det er for vore Hjerter en tilfredsstillende Følelse, at Samtid og Fremtid skal have den samme Konge at takke for denne Indretning, som nu gennem meer end et halvt Aarhundrede har viist, at han ikke har betragtet sin ubundne Magt anderledes end som et Kald fra Forsynet til utrættelig Stræben for det ham betroede Folks Hæder og Held.

Det er fra dette Øjeblik, at Kongens store og høihjertede Beslutning skal træde i Liv og Virksomhed, og De, høitagede Medborgere, ere de Mænd, hvem den almindelige Tillid har betroet det vigtige og hæderfulde, men ogsaa ansvarsfulde Kald, at føre den nye Indretning frem paa dens første Udviklingstrin. Det er ved Deres retsindige og forstandige Benyttelse af de Rettigheder, Kongen har givet, at Indretningen skal blive det, som den efter hans landsfaderlige Hensigt bør være. Det er Dem, der skal bekræfte Kongens og Folkets Forventning, gjendrive de enkelte Lidettoende, som have meent, enten at den nye Indretning kun vil blive et tomt Skyggebillede, eller at den omvendt kunde udarte til en fortærende, Landets rolige Lykke forstyrrende Kraft. Den Aand, som udvikler og aabenbarer sig i denne første Forsamling, vil længe blive ved at virke i dem, der komme efter; den Mening, som derved danner sig om denne Indretning, vil ikke saa let blive tagen tilbage. De ere saaledes, ædle Medborgere, kaldede ikke blot til over flere, mere eller mindre vigtige fædrelandske Anliggender at meddele Deres gode, veloverveiede, frimodige og sindige Raad, men ogsaa til at give den nye Indretning sin første Bevægelse, til at bringe den Aand i samme, hvorpaa dens Tillid og Anseelse, dens Virksomhed og Gavn ganske beroe. Dette

er det især, som giver Deres Stilling saa høi Betydenhed. Konge og Folk skue derfor med levende Deeltagelse hen til den Gjerning, som her skal fuldbringes. Fra Borgen og Hytten vender Tanken sig i dette Øieblik hen til Roeskilde. Fra mangt fromt Hjerter stige Bønner op til Himlens og Jordens Herre for at anbefale dette Samfund til hans faderlige Bistand. End ikke til Fædrelandets Grændser indskrænker Opmærksomheden sig; ogsaa Udlandet er begjerligt efter at erfare, hvorledes denne nye, i mange Masder eicndornrnelige og under ganske særegne Forhold opstaaede Indretning vil udvikle sig. Heller ikke er det blot Øieblikket, som agter paa Deres Gjerning; Saga staaer rede til at optegne den med sin Griffel; en fjern Eftertid vil endnu tage disse Optegnelser for sig og spørge om den Aand, der besjelede dette Samfund, om den Virksomhed, der gik ud fra samme, og derefter vil den dømme Dem og vor Tid.

Sjælen udvider sig ved disse Betragtninger. Store og stærke Følelser bevæge sig i hvert Bryst. Blandt disse have Taknemmelighed Haab og Tillid Overhaand; men dog blander sig deri ogsaa en Følelse af en anden Art. Hvorledes kan den retsindige Mand, medens han forestiller sig en saa herlig, udstrakt Virkekreds, undgaae ogsaa at tænke paa Pligter, paa Vanskeligheder, paa Ansvar, paa Ansvar for Konge og Folk, for Samtid og Fremtid, for Samvittigheden og for den Herre, fra hvem al Evne og Leilighed til gavnlig og hæderlig Virksomhed kommer, men som og vil kræve Enhver til Regnskab for, hvorledes han har brugt det, han har annammet? Dersom Mennesket blot havde at svare for det, der Iaae i Villiens forsætlige og bevidste Retning, ja da vilde hiin Tanke vist ikke tynges paa Nogen af Dem saalidet som paa mig. Men der er neppe Nogen af os, der bliver staaende ved et saa indskrænket Begreb om den Troskab i Kald og Pligt, som Samvittigheden fordrer. Det er ikke nok, at man vil det, som er ret og godt; men denne Villie maa have en saadan Magt over os, at den behersker vort hele Sind, alle vore Idrætter; den maa være fyrig, stærk og fast nok for altid at holde Sjælens Die vaagent, alle vore Kræfter virksomme i Pligtens Tjeneste; den maa formaae at underkue enhver lønlig Indvirkning af Selvkjærligheden, der saa let forvansker det ægte Pligtbegreb og daarer Mennesket ved et Blændværk af selvgjorte Pligter og Dyder. Den, som overveier alt dette i dets fulde Betydning, vil vist ikke finde det let i et saa stort og vigtigt Kald som det, der er os betroet, altid at holde sig paa den rette Linie, saaledes at den indvortes Dommer i ham, naar denne i sin Tid skuer tilbage paa, hvad han har foretaget og hvad han har efterladt. Intet vil finde af bebreide ham.

Jeg idetmindste blev dybt grebet af hiin alvorlige Tanke om Ansvar, da jeg

modtog den Kongelige Befaling, paa Grund af hvilken jeg her er traadt frem i Deres Kreds, ædle Medborgere! Og den har siden staaet og staar i dette Øieblik saa levende for mig, at jeg ikke har kunnet holde mig fra her for Dem at udtale, hvad jeg saa ofte har sagt mig selv. Sandelig, Kongen kunde ikke have givet mig et skjønnere Beviis paa sin Naade og Tillid, ikke have anviist mig en glædeligere Virke kreds. Ogsaa veed jeg, at jeg er saa lykkelig at have mine Medborgeres gode Mening for mig; jeg tæller i Særdeleshed i denne hæderværdige Kreds ikke saa ganske Faa, som jeg tør regne blandt mine Venner i Ordets strængere Forstand, og Mange, som i flere Livsforhold ere traadte mig imøde med Velvillie og Tillid; jeg skjønner tilfulde, hvormeget dette vil komme mig tilgode ved den Gjerning, som jeg har at gjøre, og jeg stoler paa, at det for en stor Deel vil erstatte, hvad der mangler mig i Evne og Dygtighed. Men saa oplivende disse Betragtninger end ere, saa kan jeg ikke være uden Bekymring, naar jeg levende forestiller mig de Pligters Omfang og Hellighed, som hvile paa mig, og dermed sammenligner det Maal af Kraft, som jeg finder hos mig.

Dog skal denne Bekymring ikke overvælde mig; den skal kun tjene til at holde min Agtsomhed paa mig selv og paa min Gjerning vaagen, til at give mine Forsætter Styrke og Alvor, og saaledes tiltræder jeg med Mod og Tillid det Kald, Kongen har betroet mig. Som jeg har det Haab, at vore forenede Bestræbelser ville faae et heldigt Udfald, til Glæde for Kongens Faderhjerter og til Velsignelse for Fædrelandet. saaledes haaber jeg og, at jeg stedse vil bevare et venligt, harmonisk Forhold til den Kreds, hvori jeg er indtraadt. Vel er jeg fuldkommen fattet paa, at jeg, naar jeg træder tilbage fra denne, vil hos Mange efterlade et ringere Begreb om mine Evner, end det, hvormed de ere komne mig imøde: men dersom kun Deres gode Mening om min redelige Villie maa bekræfte sig, saa vil jeg dog prise mig lykkelig.

Skjøndt den Gjerning, jeg har at gjøre, ikke ganske er den samme som Deres, høitagede Medborgere, saa er dog vort Formaal det samme, at alle de fædrelandske Anliggender, som kom komme indenfor dette Samfunds Virkekreds. maae finde den fleersidigste, grundigste, roligste, sarnvittighedsfuldeste Overveielse, at enhver Kraft, enhver Indsigt og Erfaring, som her er samlet, maa blive nyttet til Forbedring i de Lovudkast, som forelægges Dem, at ethvert i Sandhed gavnligt og udførligt Forslag, som Nogen af Dem maatte sætte i Bevægelse, maa nyde Fremgang og modtage al den Fuldkommenhed, som Samfundets forenede Kræfter vide at give det. Kongen, paa hvis Bud jeg her staaer for Dem, vil jo netop dette; han har intet andet

Øiemeed havt eller kunnet have med den Institution, som han af fri Drift har kaldt i Live; jeg, hans Tjener, kan heller intet Andet ville; men med min Tjenestepligt forene sig ogsaa mit Hjertes inderligste Ønsker og Følelser. Jeg haaber derfor, at De i mig ville see en redelig Medarbejder. Stedse skal jeg med Aabenhed, saavidt Evne og Indsigt række, meddele Dem de Oplysninger, som De maatte behøve for tilbørlige n at kunne granske de Gjenstande, som blive Deres Granskning underkastede; og med samme Aabenhed skal jeg frimodigen yttre mig, naar jeg finder Noget at erindre imod de Meninger, som her udtales. Jeg stoler derfor paa, at enhver Erindring, som jeg maatte finde mig kaldet til at fremsætte, vil blive ligesaa vel optaget!1, som den er vel meent. Og denne samme Velvillie, denne samme gjensidige Erkjendelse, der, efter hvad jeg ønsker og haaber, skal forene mig med denne Forsamling, vil vist ogsaa forene Dem Alle med hinanden indbyrdes ...

Med hiin gjensidige velvillige Erkjendelse vil man ikke behøve nogen ængstlig Omhu for at indrette sin Tale saaledes, at man ikke krænker hinanden. Medens enhver med uforbeholden Frimodighed udtaler sig over selve den Sag, der er Gjenstand for Alles Overveielse, vil al personlig Uvillie være langt borte, og derfor kan det heller ikke falde nogen Anden ind at lægge en saadan Hensigt ind i hans Tale. Skulde imidlertid et for skarpt Udtryk stundom undslippe Nogen i Stridens Hede, eller dersom det maatte skee, at et i sig uskyldigt Udtryk blev mistydet og ilde optaget, saa vil det kun blive en Øieblikkelig Misstemning, der snart vil lægge sig igjen, thi Ingen vil skamme sig ved at give eller modtage en Forklaring, der fører til Forsoning; det vil tvertimod ansees som Pligt og Ære at gjøre alt Sit for at bevare Eendragtighed. Mindst vil den Meningsforskjellighed, som uundgaaelig ved en eller anden Leilighed vil dele Medlemmerne, føre til nogen Afsondring i Partier, som havde en almindelig Stræben efter, saa at sige paa Trods, at være hinanden imod, en Afsondring, der let vilde kunne berøve Institutionen al sin moralske Kraft, hvorpaa dens hele Virksomhed beroer.

Dog kan jeg ikke tænke mig Muligheden af en saadan Partiaand i denne Forsamling. Den har for liden Rod i Folkets Tilstand og i dets Tænkemaade til at kunne finde Plads i denne Samling af danske Mænd, udsøgte i Folkets Kjerne. Gjennemtrængte af fælles Kjærlighed til Konge og Fædreland, fælles Ærefrygt for dets Forfatning, fælles Erkjendelse af, at ethvert tilsyneladende Gode, der ikke kan erhverves uden ad en Vei, der fører til Forstyrrelse af Ret og Orden, kun er et forførerisk og fordærveligt Blændværk, ville Alle eendragtigen forene deres Bestræbelser med Kongens for at befordre Nationens rolige

Udvikling og Fremgang i Alt, hvad gavnligt og hæderligt er. Saaledes ville De ei alene for Øieblikket fortjene Deres Medborgeres skjønnsomme Tak, men De ville og nedlægge en Sæd, der under Bistand af ham, der styrer de menneskelige Idrætter og Skjebner, vil voxe en sund og kraftig Vært til Held og Velsignelse for fjerne Efterslægter. I dette skjønne Haab ville vi nu begynde den Gjerning, som er os anviist.

Tags

Stænderforsamlingstale, Åbningstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/anders-sandoe-oerstedes-tale-ved-aabningen-af-roskilde-staenderforsamling-i-oktober-1835>